

5. Kastytis Antanaitis apie Stepono Batoro pasiruošimą Livonijos karui

Su Rusijos karinėmis pajėgomis Lietuva ir Lenkija galėjo kovoti sutelkusi pagal valstybės ekonomines išgales surinktus algininkus ir visuotinio šaukimo bajorų pašauktinių kariuomenę. Pastaroji buvo gausi, bet mažai veiksminga. Karalius Steponas Batoras pagrįstai jos nevertino ir per visą savo valdymo laikotarpį Lenkijoje jos niekada nepanaudojo (tiesa, Lietuvoje pašauktinių kariuomenė dar nebuvo degradavusi ir tam tikrą reikšmę, jei ne kaip karinė, tai kaip politinė jėga, turėjo).

Tokiomis sąlygomis ypatingą reikšmę įgavo valstybės išdo sugebėjimas gauti karinėms reikmėms būtinų lėšų. Steponas Batoras daug dėmesio skyrė finansų sistemos tobulinimui ir efektyviam lėšų panaudojimui. Be nuolatinės armijai skirtos kvartos – vieno ketvirtadalio valdovo seniūnijų pajamų, – Steponui Batorui valdant buvo paskelbtos 7 metinės mokesčių rinkliavos. Dėl šaltinių stokos sunku tiksliai nurodyti Lietuvos pajamas ir išlaidas - tik žinoma, kad LDK seniūnijos davė apie 100 000 auksinų, o bajorai surinko 207 337 auksinus, t. y. kelis kartus mažiau nei Lenkija, tuo tarpu 1578 m. algininkams Lenkija išleido apie 1 212 933 auksinus. Lėtai suplaukė apie 800 000-1 000 000 auksinų. Tačiau jų neužteko, todėl tiek 1579-aisiais, tiek ir kitais metais nuolat reikėjo skolintis pinigų iš Imperijos kurfiurstų. Steponas Batoras nuolat leido savo asmeninius pinigus, o 1580 m. buvo užstatytos net ir karūnos brangenybės.

Lietuva tapo būsimojo karo baze, kurioje buvo kaupiama amunicija ir ginklai. Nors paprastai kariai apsiginkluodavo patys, Steponas Batoras dideles sumas išleido ginkluotei įsigyti. Už 20 000 auksinų užsienyje jis įsigijo 3 652 dagtinius ir 324 tuo metu naujo tipo ratukinius šautuvus. Ypač daug rūpesčių kėlė artilerijos būklė - planuota panaudoti sienoms griauti 21 patranką, tačiau jų buvo tik 3. Iš viso ketinta panaudoti apie 90 patrankų, iš kurių 33 dar reikėjo išlieti. Patrankos buvo liejamos J. Vitulio Vilniuje įkurtoje liejykloje, kuri gamino ir šautuvus, ir patrankų sviedinius. [...]

Pašauktinė kariuomenė buvo rinkta tik Lietuvoje pagal 1579 m. Gardino seimo nutarimus, kuris gal ir neteisingai vadinamas Senatorių pasitarimu, nes pagal II LDK Statutą tik seimas galėjo skelbti visuotinį šaukimą. Varšuvos seime lenkai visuotinio šaukimo atsisakė. Faktiškai Stepono Batoro kariuomenės pagrindas buvo algininkai. [...] Iš viso buvo 41 814 kareivių, 22 975 - Lietuvos ir 18 739 - Lenkijos, t. y. LDK kareiviai sudarė daugumą. Jungtinės kariuomenės

pagrindas - kavalerija: raitelių kariuomenėje buvo 71 procentas. Apskritai kariuomenėje algininkai vis dėlto sudarė mažumą - 41 procentą.

Kastytis Antanaitis, „Lietuvos kariuomenė Livonijos karo kampanijose 1578-1581 m.“, in:

Karo archyvas, t. 20, 2005, p. 64–67.